

УДК [391+051/
055.2](438.32)
»18/19»

DOI:10.30857/2617-
0272.2023.3.15.

ЦИМБАЛА Л. І.

Львівська національна академія мистецтв, Львів, Україна

МОДА В УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОЧИХ ЧАСОПИСАХ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ 50-х – 60-х РОКІВ ХХ СТ.: ФЕНОМЕН «ВИШИВАНИХ ВЕЧЕРНИЦЬ»

Метою наукової розвідки стало окреслення особливостей формування модних тенденцій та трансляції етно традицій в публікаціях провідних жіночих журналів Північної Америки впродовж 50–60-х рр. ХХ ст., кореляція еволюції моди в колі українського жіноцтва з етно модою тогочасної Радянської України та світовими модними тенденціями.

Методологія ретроспективного опису та компаративного аналізу у науковій розвідці використана для виявлення особливостей формування феномену «вишиваних вечериць» саме в колі жіноцтва української діаспори Північної Америки і саме завдяки поширенню через жіночі часописи.

Результати дослідження дають змогу простежити хронологію популяризації феномену «вишиваних вечериць» в українських громадах Північної Америки у 50–60-х рр. ХХ ст., еволюцію етно моди та стилістики ансамблів жіночого одягу, що популяризувалися у жіночій пресі, причини і наслідки явища в поступі української моди в діаспорі та виявлення локального та загальноукраїнського контексту. Жіночі часописи, які активно розпочали свою діяльність у жіночих політичних і громадських осередках Північної Америки у повоєнний період («Жіночий світ», «Жінка у світі», «Наше життя», «Промінь»), окрім продовження «плекання традицій української культури», стали важливим майданчиком поширення модних тенденцій та популяризації нових віянь світової та української етно моди, сприяли появі та розповсюдженню феномену «вишиваних вечериць» (модних показів) у колі прогресивного українського жіноцтва.

Наукова новизна розвідки полягає у введенні в науковий обіг феномену «вишиваних вечериць», унікального явища в середовищі українського жіноцтва Північної Америки та важливого у формуванні цілісної моделі історії української етно моди.

Практична значущість роботи полягає у можливостях використання результатів дослідження у формуванні цілісної картини розвитку української етно моди післявоєнного періоду як в діаспорі, так і в Радянській Україні, тяглості трансляції традиційного українського мистецтва в сучасному українському дизайні.

Ключові слова: українська мода; етно мода; традиційна вишиванка; модні покази; жіночі часописи Північної Америки; вишивані вечериці.

Вступ. Українські жіночі часописи, що набули широкого розповсюдження в Україні, і в Галичині зокрема, у період між двома світовими війнами («Наша хата», «Жіноча доля»), у повоєнний період стали провідним засобом продовження славних традицій плекання культури та традицій українського жіноцтва за океаном.

Зокрема, це «Наше життя», «Жіночий світ», «Промінь», «Жінка у світі» та інші локальні видання США та Канади. Окрім політичних, літературних та критичних статей в обов'язкових рубриках часописів, що підтримувалися різновекторними у політичній площині жіночими організаціями

– Союзом Українок Америки, Організацією Українок Канади ім. Ольги Басараб, Лігою Українських Католицьких жінок Канади, – обов'язкові рубрики про плекання народних традицій та нові віяння моди.

Відтак на шпальтах популярних жіночих журналів, з одного боку, «плекаються славні українські традиції» і публікуються зразки традиційної вишивки з різних етнічних країв України, з іншого – з'являються зразки модних жіночих ансамблів одягу, декоровані вишивкою з настановами щодо пристосування народного мистецтва до актуальної світової моди.

Феномен зберігання, колекціонування та новацій у контексті презентації вишиванок як маркера українськості у середовищі північноамериканської діаспори сприяли формуванню унікального явища – «вишиваних вечерниць», тобто презентації авторських вишиванок у громаді, а українські жіночі часописи стали потужним інструментом популяризації цього явища не лише в колі північноамериканського жіноцтва, а й серед українських жінок у світі загалом, що і формує **актуальність** нашого дослідницького дискурсу. Ще один важливий фактор, що спонукає до критичного аналізу цього явища в українській громаді Північної Америки, – кореляція актуальних тенденцій етно моди 50-х-60-х у колі українського жіноцтва діаспори з тогочасними світовими модними тенденціями етно моди та паралельними процесами в Радянській Україні.

Аналіз попередніх досліджень. До проблематики наративів українських жіночих часописів, що актуалізувалися на початку ХХ ст. із формуванням жіночих політичних, релігійних і громадських організацій, спілок та активного жіночого руху у ХХ ст., звертаються сьогодні дослідники з різновекторного фокусу: історичного, політичного, культурологічного, мистецтвознавчого. Форма і зміст жіночих часописів – ілюстрація відомого «zeitgeist» – духу доби, виміру часу в усіх його проявах – політичному, культурному, просвітницькому, і у прояві модних тенденцій зокрема. Слід зауважити, що дослідження жіночого руху та особливостей формування наративів провідних українськомовних, польськомовних і російськомовних жіночих часописів, що активно розвивалися в Галичині у період між двома світовими війнами, достатньо повно представлене в українській науковій думці, зокрема після 1991 року: суспільно-мистецькі жіночі часописи («Нова хата»); сімейні («Лада», «Русалка», «Очаг», «Жіноча доля») та суспільно-політичні для феміністок («Жіноче діло», «Жіночий голос», «Жінка») [1,

383]. Саме цільова аудиторія, на яку скеровувалися жіночі часописи, сформувала виразні типологічні групи рубрикації відомостей про моду та представлення модних тенденцій для «елітарного» чи «традиційного» споживача, про що свідчать наукові розвідки про моду Христини Астапцевої [1], Дзвінки Вобробкало [9]. Відомий часопис «Нова хата», або журнал для інтелектуального жіноцтва став об'єктом численних наукових розвідок, зокрема в контексті проблематики популяризації народного мистецтва, народознавчих студій [10], мистецьких ціннісних орієнтирів [9].

Відомості про активну діяльність редакторок жіночих модних часописів Лідію Бурачинську, Софію Кісильовську, що починали свою активну громадську діяльність в Україні та продовжували в діаспорі, подають у своїх наукових розвідках Галина Стельмащук [20], Наталія Левенець-Когуська [13; 14]. З численних біографічних довідок дізнаємося про особливості громадської діяльності, громадської позиції відомих представниць українського жіночого руху. Важливим сегментом, зокрема, в контексті тяглості наративів журналів для жіноцтва, вважаємо значення діяльності Олени Кісильовської, спочатку редакторки двотижневика «Жіноча доля» (1926-1939) в Коломиї, далі – у керівництві Світової фундації Українських жіночих організації (1948-1956) та популяризації часопису «Жіночий світ» (1950) у жіночих колах Північної Америки.

Лідія Бурачинська, відома редакторка жіночого часопису «Нова хата» (1926-1939) також активно продовжила плекання народних традицій в середовищі української діаспори в Північній Америці, зокрема редагуючи впродовж багатьох років відомий жіночий часопис «Наше життя. Our life». Активну громадську діяльність Лідії Бурачинської висвітлила Галина Стельмащук у науковій розвідці 1999 року на шпальтах далі прогресивного жіночого часопису «Наше життя» Союзу Українок Америки [20].

Значно менше наукових розвідок торкаються проблематики тягlosti традицій жіночих часописів у діаспорі. Жіночі часописи як складова української діаспорної періодики досліджують історики, політологи у контексті збереження та плекання національної ідентичності [2]. Панораму розвитку стилістики графічних обкладинок жіночих часописів північноамериканської діаспори, яку формували відомі українські митці Святослав Гординський, Мирон Левицький, Христина Кудрик та багато інших увів у дискурс української ідентичності в графічному дизайні Василь Косів, наголошуючи на спільних та відмінних рисах в поступі української журнальної графіки в Радянській Україні та діаспорі [11].

Окремі відомості хронологічного характеру, що торкаються зміни редакторської політики, фінансування жіночих журналів, подаються у ювілейних звітах діаспорних жіночих організацій: Союзу Українок Америки, Союзу Українок Канади, Ліги українських Католицьких Жінок Канади, Світового Форуму Українських жіночих організацій [3; 7; 11; 12].

Поza увагою дослідників залишилися імена активних діячок жіночого руху та поступу жіночої моди Савелії Стечишин, Іванни Зельської, Кемпе-Плавушак Віри Лаврівни на псевдо Віра Ке, Стефанії Цегельської на псевдо Лада, Євгенії Тріски, Софії Кушнір, Ірини Мельник-Юрчак та багатьох інших авторок, які не лише зацікавлювали читачок дотепними відомостями про новації в українській жіночій моді, цитували традиційні вишивки різних етно районів України, а й сформували в середовищі українського жіноцтва властивий лише північноамериканській діаспорній культурі феномен «вишиваних вечериць». Ескізи суконь-переможниць «вишиваних вечериць» публікувалися в кожному числі того чи іншого жіночого часопису впродовж 50–60-х рр. ХХ ст., створюючи конкуренцію, а відтак і «боротьбу» за першість чи креативність,

поширюючи плекання народного мистецтва та трансляцію модних національних традицій в широких колах українського діаспорного жіноцтва.

Результати дослідження та їх обговорення. Фокус нашої наукової розвідки – феномен «вишиваних вечериць», що транслювався на шпальтах північноамериканських часописів 50-х–60-х рр. ХХ ст. з наголосом на унікальності цього явища та кореляцію з процесами в царині етно моди в тогочасній радянській Україні.

Мотивація звернення до традиційної вишиванки в модному одязі українського жіноцтва Північної Америки мала дещо інший характер, аніж настанови редакторок елітарного часопису «Нової хати» для українського галицького жіноцтва міжвоєнного періоду, які мали на меті *«ношу – виперту поступом цивілізації з села – заціпити в інтелігентському таборі», «приспособити до модерного вжитку»* [9].

Для численного жіноцтва українських громад, що здебільшого будувалися на засадах діяльності товариств при церквах, українських клубах, вкрай важливим стало через зберігання та колекціонування вишивки, народних святкових строїв, повсякденного одягу виявити свою національну ідентичність у мультикультурному середовищі Америки та Канади.

Ольга Федак, членкиня музейного комітету Ліги Українських католицьких жінок Канади, осередку в Едмонтоні, до 25-ліття організації згадувала: «Все таки жіноцтво продовжувало плекання деяких ділянок народної творчості, як вишивання, писання писанок на Великдень і декорування печива, як паска чи коровай. Вони вишивали тепер речі для свого вжитку і прикраси тут. Коли постали в Канаді українські жіночі організації, то вони взорувалися і піддержували цю ділянку і влаштовували курси та виставки, де виставляли речі, привезені з України і вже вироблені в Канаді. В тій праці жіночі організації багато користувалися журналом «Нова хата», що

виходив у Львові від 1925 до 1939 року і давав взори і зразки вишиваних речей з одягу та прикраси хати» [23, с. 78–79].

Відтак, в організації плекання національних традицій у побутово-звичаєвій культурі жінки в новому соціумі зверталися до одного з провідних жіночих часописів міжвоєнного періоду – «Нової хати». Численні новостворені жіночі організації колекціонують вишиванки, формують музейні експозиції та ініціюють виставки традиційного українського строю з різних українських етно районів з ідеєю збереження власної ідентичності.

Ще до другої світової війни, на другому з'їзді Союзу Українок 1927 року виступала Савеля Стечишин: «Тривогу серед українок викликало було те, що на канадійських виставах ручних робіт, що організували Кенедієн Генді Крефт Гилд, знаходились українські вишивки під відділом російських ручних робіт. Цю опінію Союз Українок переборював і зліквідував тим, що організація почала брати участь у таких всеканадійських виставах, даючи щонайкращі вибрані вишивки і тканини» [19].

Як бачимо, проблематика селянського та міського елітарного в жіночій моді Галичини 20–30-х рр. замінюється в середовищі української діаспори повоєнного періоду проблематикою національного маркера та кореляції етнонаціонального в іншому соціокультурному середовищі.

На допомогу українському діаспорному жіноцтву, не лише у контексті зв'язку з Великою Україною, а й у поступі активного громадського життя та естетики побуту створюються та активно популяризуються жіночі часописи.

Як згадує Степанія Бубнюк, редакторка провідного часопису Союзу Українок Канади у 80-х рр. ХХ ст.: «Організація Українок Канади після ведення впродовж років своєї окремої сторінки в «Новому шляху» зважилася 1950 року на сміливий крок і почала видавати свій власний журнал «Жіночий світ» (перше число в січні 1950)...

Велике признання належить першим редакторкам – Калині Кандибі Лазор і д-рці Ніні Синявській, вони ж бо поклали перші основи щодо змісту й адміністрації «Жіночого світу», далі я як наслідниця (Степанія Бубнюк) та за мною редакторка Ярослава Зорич йшли вже більш-менш уторованим шляхом...» [3, 86]. Серед завдань журналу, подібно до гасел жіночих часописів міжвоєнного періоду, авторка вказує на провідну мету – «зберігати і плекати українські культурні цінності в Канаді» [3, 86].

З перших номерів у часописі формується послідовна рубрика «Вишивка», де публікуються на зразок «Нової Хати» зразки традиційних вишиванок з різних етно регіонів України та подаються ескізи пристосування традиційної орнаментики до модних форм тогочасного жіночого одягу. Ескізи вишивок і костюмів представляла у 50-х рр. Іванна Зельська, а далі – у 60-х відома – дослідниця традиційної української вишивки Катерина Антонович.

Рубрикою «Українські вишивки» відзначався з перших років створення (1944) провідний жіночий часопис Союзу Українок Америки «Наше життя». Авторство ескізів модних вишиванок на шпальтах «Нашого життя» потребує окремого дослідження. З початком 50-х рубрику ілюстрували відомі жінки-мисткині – Кемпе-Плавуцак Віра Лаврівна на псевдо Віра Ке, Софія Цегельська на псевдо Лада та Євгенія Тріска. Прикметно, що від кінця 1950-х рубрика «Українські вишивки» в часописі «Наше життя» замінюється сторінкою «Із вишиваних вечерниць».

Звідки походить термін «вишивані вечерниці» (англ. «embroidery parties», «embroidered dancing parties») і в чому полягає цей феномен серед українського діаспорного жіноцтва? «Покази вишиваного вбрання», «Модні покази: Fashion Shows» – митецькі акції, про які довідуємося з української жіночої преси діаспори на початку 50-х рр. ХХ ст. При чому свідомо використовуємо термін «вечерниці», а не

«вечорниці» згідно вживаного в українській діаспорній пресі діалекту та мови публікацій.

Жіночі гуртки, зокрема секції вишивки, в яких старше покоління знавців-майстринь з України навчало свідому українську молодь в діаспорі, спричинилися до потреб репрезентації своїх здобутків у громаді. Відтак перші непрофесійні (стихійні) покази модного вишиваного вбрання проводяться в українських церковних інституціях, де формується українська громада.

Так, один з найдавніших показів модних вишиванок в діаспорі зафіксований в хроніках Ліги Українських католицьких жінок Канади 1951 року як «Fashion Show» при катедрі Св. Івана в Едмонтоні (іл. 1). Серед організаторок показу – Ольга Семчук – майстриня народної вишивки та організаторка жіночого гуртка вишивки при церкві.

Починаючи з 1953 року часопис «Наше життя» на сторінці «Українські вишивки» періодично публікує світлини найрізноманітніших застосувань традиційних вишиванок до сучасної моди у жіночих громадах різних куточків світу, зокрема з осередків Аргентини, Бразилії. Назви модних показів вишиванок, адаптованих до сучасної моди, як і мотивації в певній локальній українській жіночій громаді, різняться, але популяризація цього явища серед усього діаспорного жіноцтва за посередництвом жіночої періодики стає всеохопною. Відтоді починається своєрідне двадцятирічне змагання між жіночими організаціями, громадами за першість у проведенні «вишиваних вечерниць», отриманні призів, премій і, звичайно, отриманні найвищої нагороди – публікації в жіночих часописах «Наше життя», «Жіночий світ», «Промінь» та інших локальних виданнях.

Перші «вишивані вечерниці» (а саме конкурс модних ансамблів вечірнього одягу за вказаною назвою), що дали початок загальному розповсюдженню явища в Північній Америці, відбулися в українській громаді Ліги українських католицьких жінок Канади (Едмонтон, провінція Альберта,

Канада). Після публікації відомостей про «Едмонтонські вечерниці» в часописі «Наше життя» 1955 року спостерігаємо поживлення та наслідування модних показів, своєрідний багаторічний літопис «вишиваних вечерниць» в жіночій пресі Північної Америки (іл. 2, 3).

Покази вишиваного вбрання організувалися за зразком тогочасних модних показів у провідних торговельних центрах, як, наприклад, відома компанія Гадсонз Бей у Канаді. Очевидно, організація показів при залах українських церков виглядала значно скромнішою, але зацікавлення серед української громади – всеохопне: «До конкурсу стануло 28 осіб із сукнями, блюзками і дитячим убранням» [17, с. 12]. Важливими у показах були коментарі до моделей, зокрема у показі 1955 р. в Едмонтоні народне вбрання пояснювала Ірина Павликовська та Олена Федак, а серед журі конкурсу – поважні члени громади на чолі з відомим митцем Юліаном Буцманюком. Усі представлені моделі журі визначили як зразкові та не призначили окремих нагород, натомість інформацію про подію та світлини публікували одночасно в усіх діаспорних жіночих часописах Північної Америки.

У вересні 1958 року на шпальтах «Нашого життя» вперше з'являється сторінка з назвою «Вишивані вечерниці». Дописувачка за підписом Л. Б. (ймовірно, Лідія Бурачинська) вказує: «Щораз частіше читаємо про такі імпрези. В попередньому числі подали ми світлину такого показу, що його влаштував Музейний комітет Ліги Українських Католицьких Жінок в Едмонтоні. На світліні бачили ми сім моделей жіночих суконь, з яких кожен продумано й естетично примінено народню вишивку. Світлина така виразна, що зариси крою, ширина й характер взору добре відзначаються...» [4, 13]. Також авторка у дописі згадує про подібні імпрези, проведені в Аргентині, вказуючи на важливості «примінення» традиційної вишивки до сучасного вбрання. Продовжує Лідія Бурачинська аналізом «вишиваних

вечерниць» у жіночих осередках союзу Українок в Америці: «Та не тільки українки в Канаді й Аргентині, дбають про такі імпрези. Союз Українок Америки вже давно

влаштовує їх, тільки, на жаль, не подав досі ні однієї світлини! У відділі 22 СУА в Чикаго вишивані вечерниці вже стали традиційними...» [4, с. 13].



Іл. 1. Модний показ «Fashion Show». ЛУКЖК. Едмонтон, 1951



Іл. 2. Софія Батицька в сукні-переможниці конкурсу «Вишивані вечерниці», Едмонтон, 1955



Іл. 3. Із показу народного вбрання в Едмонтоні, 1955. *Наше життя*, грудень, 1955. С. 5

Наступні сентенції Лідії Бурачинської окреслюють настанови чи вектори популяризації феномену «вишиваних вечерниць» у різних колах українського жіноцтва: «Ці почини вказують на те, що перегляд вишиваного вбрання конечний у кожному нашому центрі. Наше жіноцтво розвинуло свій естетичний змісл настільки, що вміє орудувати рідною вишивкою дуже добре. Це допомагає йому вирізнитись з-посеред маси. І показує нашій молоді скарби нашої народньої культури, яких вона досі не могла пізнати. Чи не варто би призадуматися і іншим нашим центрам над такими імпрезами?... вирізнені сукні треба конче

закріплювати на світліні. Так вони запрезентуються усім нашим читачкам і свідчитимуть про смак і традицію українського жіноцтва» [4, 13].

Відтак, з початком 60-х на шпальтах жіночих часописів не лише «пропонуються» зразки вишивок для «примінення» у сучасному одязі, а й публікуються світлини переможниць поважних конкурсів та ескізи вечірніх і повсякденних суконь. У часописі «Наше життя» актуалізуються замальовки ансамблів жіночого одягу мисткинь Софії Цегельської (псевдо Лада) та Євгенії Тріски, які, окрім висвітлення тематики актуальної жіночої моди, безпосередньо проектували строї та

брали участь у модних показах. Примітно, що завжди під світлинами чи замальовками

вказувалися імена переможниць конкурсів та авторок модних убрань (іл. 4–6).



Іл. 4. Із вишиваних вечериць. *Наше життя*. Січень, 1961. С. 21



Іл. 5. Софія Цегельська (Лада). Із вишиваних вечериць. *Наше життя*. Вересень, 1961. С. 21



Іл. 6. Софія Цегельська (Лада). Із вишиваних вечериць. Карнавальні сукні. *Наше життя*. Грудень, 1962. С. 21



Іл. 7. Із вишиваних вечериць у Детройті. *Наше життя*. Червень, 1961. С. 29

Так, представляючи моделі переможниці вишиваних вечериць у Чикаго та Детройті на початку 1961 (іл. 4), Софія Цегельська ескізує модні на той час силуети жіночого вечірнього плаття облягаючого силуету з дзвоникоподібною формою спідниці, що гармонізуються контрастними поєднаннями ахроматичного білого та чорного тонів. У першому прикладі стрічки чорної вишивки з дрібних мотивів руж розташовуються двома смугами по переду сукні, підкреслюючи плавні лінії силуету

плаття, а контрастна підтримка білого і чорного підтримується модним аксесуаром – довгими рукавичками. На контрасті – наступна модель з Детройта будується на поєднанні основи плаття з важкого чорного шовку з широкими білими шифоновими рукавами, всіяними вільно розташованими квітковими мотивами. Тут можемо провести прямі аналогії з формою та кроєм традиційного українського строю і використанням вишивки не лише в якості декоративного елемента, а й конструктивного.

Нова мода на початку 60-х диктує вкорочення жіночих суконь до довжини коліна (іл. 5). Приталені Х-подібні силуети чітко окреслюються гострими прямокутними чи V-подібними вирізами, що підкреслюють крій плаття. Примітно, що представляючи моделі вечірніх суконь українських жінок з різних куточків світу: Лондона, Торонто, Філадельфії, Лада наголошує на проявленні високого смаку наших жінок у застосуванні вишивки. Вишивка у вказаних прикладах виступає своєрідним акцентом крою плаття, розмежовуючи конструктивні особливості рукавів, форми вирізу, талії тощо. Звідси – вишивка стає не лише декоративним елементом, що наслідує форму, а й стає формотворчою. В окремих випадках на початку 60-х у формах та силуетах вечірніх суконь з «вишиваних вечериць» зберігається класичний силует довгого плаття з різноманітними модифікаціями форм вирізів, які оздоблюються смужками вишивки. Тут вишивка виконує виключно декоративну функцію (іл. 6).

Редактори і редакторки модних часописів не забували також публікувати спільні світлини із кожних проведених «вишиваних вечериць», стимулюючи таким чином активну діяльність і творчість українок у громаді (іл. 7).

Наступний важливий напрям публікацій модних суконь з «вишиваних вечериць» із найвіддаленіших між собою жіночих осередків діаспори Лондона, Торонто, Філадельфії чи Буенос Айреса – прагнення до збереження української ідентичності усього світового жіноцтва за посередництвом моди. А мода, представлена в ансамблях-переможницях «вишиваних вечериць» ілюструвала щодакдану загальносвітову зміну модних кроїв, силуетів, тканин і декору. Щоправда декор завжди інспірувався українською народною вишивкою.

Про важливість і цінність української вишивки у декорі модних ансамблів жіночого одягу в змаганнях «вишиваних вечериць» пише у рубриці «Мода шукає» Євгенія

Тріска 1964 року: «Приємно бачити як молоді наші жінки змагаються у приміненні нашої вишивки до своїх туалет. Нераз виходять із того чудові моделі, що могли б сміло показатись на показах великого світу моди. Та, на жаль, демонструємо це все у своєму середовищі... Щасливий випадок (а лиш такі допомагають) міг би звернути увагу якогось великого і знаного творця моди на наш орнамент... сучасна мода має багато орнаментики, запозиченої зі Сходу. Чому не заступити її багатством наших мотивів? Для цього маємо всі дані – красу, уяву, смак і елегантність. Та ще й окрему місію – знайомити наше оточення зі скарбами нашої давньої культури» [22, с. 19].

Тут авторка слушно зауважує певний ізоляціонізм української моди в діаспорі, що обмежується вузьким середовищем українських громад в мультикультурному середовищі, вказує на важливість національних першоджерел, але з іншого боку – пропагує введення української моди у загальносвітовий контекст. І знову ж таки, модні часописи українського жіноцтва стають провідником вказаних прагнень.

1964 року в часописі «Наше життя» у рубриці «Українська вишивка» починають публікуватися зразки моделей модного одягу за етно мотивами, спроєктовані в Радянській Україні: «В Україні щораз більше впроваджують тепер вишивку у щоденне вбрання. Коло того заходяться будинки моделей, вишивані моделі появляються в журналах. Видно, що замилювання української жінки до свого народнього мистецтва сильніше, як русифікаційні заходи влади» [5, 17].

Одними з перших на шпальти «Нового життя» 1964 року потрапляють ескізи відомої української мисткині Любові Панченко, яка 1965 року ще працювала у «дослідно-технічній швейній робітні у Києві», а також моделі, спроєктовані у Київському будинку моделей та Львівському проєктному інституті. Високопрофесійний підхід до інтерпретації традиційного українського

одягу в сучасному одязі дизайнерами в Радянській Україні спричинив неабияке зацікавлення жіночої громади в діаспорі (іл. 8–10). У моделях щоденного літнього вбрання Любові Панченко (іл. 8), зокрема, спостерігаємо легкий невимушений підхід «вкрапель» смугастої вишивки гладдю, або ж мережки (на вибір) в окресленні модних

нагрудних форм та вирізів простих за кроєм суконь. У публікованих на шпальтах *Нашого життя* проєктах Київського будинку моделей, зокрема чорної вовняної сукні (іл. 9), модний силует «принцеса» артикулюється смугою вишивки по подолу центрального поля плаття, моделюючи домінанту композиції.



Іл. 8. Моделі повсякденного жіночого одягу Любові Панченко. *Наше життя*. Липень-серпень, 1965. С. 21



Іл. 9. Зимова сукня, запроєктована у Київському будинку моделей. *Наше життя*. Жовтень, 1966. С. 17



Іл. 10. Моделі жіночих суконь, запроєктовані львівськими дизайнерками М. Пановою та О. Казимирською. *Наше життя*. Травень, 1968. С. 17

Креативність творчої думки проєктантів також полягає у пропозиціях різноваріантності застосування орнаментальних мотивів: «баранячих ріжок», запозичених із традиційного мистецтва Гуцульщини, або ж квіткової орнаментики Полтавщини чи геометризованих «руж» Поділля. У моделях Львівської школи, представлених на шпальтах *Нашого життя*, за проєктами М. Панової та О. Казимирської (іл. 10) модні форми жіночого плаття корелюються з джерелами «борщівської вишиванки» чи геометричними орнаментом Гуцульщини.

Особливою подією, яка чи не вперше продемонструвала спільність тенденцій розвитку етномоди і в Радянській Україні, і в діаспорі, стала відома Всесвітня виставка

ЕКСПО 1967 року в Монреалі до століття державності Канади, де в рамках українського тижня було проведено низку показів модного одягу. Це відкрило нову сторінку взаємин української діаспори з Великою Україною.

На шпальтах «Нашого життя», «Жіночого світу», «Променя» яскраво ілюструються здобутки українських жіночих організацій та особливо покази моделей модного одягу з Радянської України в межах «Експо 1967»: «Щойно тепер приступив Київський Будинок моделей до такого завдання. Вперше випровадив на ЕКСПО-67 у Монреалі стилізоване українське вбрання. Над ним працювали українські мистці і модельєри, черпаючи з багатой скарбниці

українського одягу. Їм пощастило подати справді різноманітну картину. Добре було, коли б це стало постійним завданням

Будинків моделей, а не тільки для показу перед українцями Канади» [6, с. 17].



Іл. 11. З Вишиваних Вечерниць 63 Відділу СУА у Детройті. Екран, рік VIII. Грудень, 1968



Іл. 12. Випускниці «Рідної школи», Клівленд, 1968. Екран, рік VIII, число 39–40. Травень-серпень, 1968



Іл. 13. Осінній бал «Вишивані вечерниці», 1 листопада 1969 р. Церква Св. Івана, Едмонтон. Промінь, рік XI, серпень-вересень, 1970, число 8–9. С. 23

Але в публікаціях, присвячених висвітленню вже відомих «вишиваних вечерниць», з'являються натяки на своєрідну меншовартість таких показів у загальнонаціональному та міжнародному дискурсі: «Рік 1967 був винятковим для нас, живучих у Канаді. Збіглися в ньому річниця і святкування особливі. Століття Канади, Світова виставка з українським тижнем, День молоді та світовий конгрес вільних українців. Усі ці події абсорбували увагу нашого громадянства сильніше, тому немов у тіні залишилися менші за розміром та засягом місцеві імпрези... поза виставкою і концертами показ модерної ноші, прикрашеної вишивкою...» [24, с. 17].

До кінця 60-х рр. жіночі часописи Північної Америки рясніють повідомленнями про «вишивані вечерниці» у кожному локальному осередку української громади (іл. 11), але з початком 70-х рр. спостерігаємо тенденції до певної нівеляції вказаного феномену у контексті глобалізаційних модних тенденцій. Місце «вишиваних вечерниць» перебирають міжнародні «Fashion shows», які уможливають введення модних українських вишиванок у контекст «всезагальної», світової моди. Обов'язковими залишаються локальні вечірні «балі» на зразок «вишиваних вечерниць» у локальних осередках курсів «Рідної школи», Великодніх чи Різдвяних прийнят та Осінніх Балів (іл. 12, 13).

Провідні мисткині, що висвітлювали українську моду в часописах, зокрема Ірина Мельник-Юрчак, у кінці 60-х намагаються далі пропагувати «вишивані вечерниці» на шпальтах «Нашого життя», модні покази далі інспірують активну українську молодь у діаспорі, але феномен «вишиваних вечерниць» починає втрачати креативність. Традиційна вишивка як глибинне джерело інспірацій та творчих інтерпретацій для митців починає набирати характеру шаблонного буквального цитування у формах повсякденного чи святкового жіночого одягу. Публікації ж про «вишивані вечерниці» в діаспорних часописах з креативного поступу популяризації українськості у моді перетворюються на пересічні фіксації копіювання «вишиванки». Ще одним фактором певної нівеляції феномену «вишиваних вечерниць» у діаспорі стали соціальні процеси доміанти мультикультурної ідентичності у Сполучених Штатах Америки та Канаді.

Так, зі звіту 25-ти років діяльності Союзу українок в Канаді в Едмонтонському осередку при церкві Святого Івана дізнаємося, що з 10-ти проведених осінніх балів у громаді українським присвячено два: «Перші два балі (1965, 1966) року були збагачені різновидною українською тематикою. В 1967 році... Комітет вирішив осінні балі інтернаціоналізувати... Для успіху майбутніх років вирішено влаштувати гавайські, німецькі, італійські, французькі та інтернаціональні балі з відповідним декоруванням, стравами, музикою, розвагами та костюмами, щоб усе це збагачувало національний настрій даного вечора» [24, 24].

Отже, навіть в українських громадах при українських церквах у 70-х рр. українська тематика вже не була пріоритетною. Українському соціуму в мультикультурному демократичному

суспільстві вже не потрібно виявляти свою національну ідентичність винятково через вишиванку. Відтак, і мультикультурне суспільство, і мультикультурна мода почали звертатися до загальносвітових модних тенденцій, що корелювалися із світовою модною індустрією, а «вишивані вечерниці» залишилися в історії українського жіноцтва Північної Америки унікальним феноменом збереження національної ідентичності в період становлення жіночого руху.

Висновки. Українські часописи для жіноцтва в Північній Америці «Наше життя», «Жіночий світ», «Промінь», що активно популяризували українську культуру, взоруючись на подібні видання для жіноцтва в Україні міжвоєнного періоду, стали рушійною силою формування феномену «вишиваних вечерниць» серед жіноцтва діаспори в локальних осередках української громади незалежно від політичних, релігійних чи соціальних вподобань. Публікації шанувальниць українського мистецтва, активних громадських діячок, мисткинь Лідії Бурачинської, Софії Цегельської, Євгенії Тріски на шпальтах часописів у 50–60-х рр. ХХ ст. стали механізмом популяризації української етно моди не лише в локальному контексті, а й серед українського жіноцтва у світі.

Дослідження публікацій про українську моду в жіночих часописах Північної Америки 50–70-х р. ХХ ст. окреслюють актуальні майбутні вектори наукових розвідок – взаємозв'язки діаспорної української моди з дизайном в Радянській Україні, стилістичні зміни української жіночої моди у контексті європейських та загальносвітових модних тенденцій, українська ідентичність у діаспорі через «модний образ» тощо, що суттєво доповнять цілісну картину не лише українських жіночих культурологічних студій, а й історію української моди ХХ ст. загалом.

Література:

1. Астапцева Х. Репрезентація моди на шпальтах жіночих часописів Львова (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.). *Наукові записки*. 2016.

Vol. 2, N. 53. P. 380–395 [Journal article (Paginated)]
URL: <http://eprints.rclis.org/33713/1/Astapteva.pdf>
(дата звернення 21.08.2023).

2. Біловус Л. Українськомовна періодика української діаспори США у збереженні національної ідентичності (1991–2017). Тернопіль, 2019.
3. Бубнюк С. «Жіночий світ» – журнал ОУК. *На службі рідного народу. Ювілейний збірник ОУК ім. Ольги Бесараб у 50-річчя від дня заснування* (156–1980). Друга частина. Торонто, 1984. С. 86–91.
4. Бурачинська Л. Вишивані вечерниці. *Наше життя. Our Life (Союз українок Америки)*. Вересень, 1958. С. 13.
5. Вишивка. *Наше життя. Our Life (Союз українок Америки)*. Січень, 1965. С. 17.
6. Вишивані сукні. *Наше життя. Our Life (Союз українок Америки)*. Березень, 1969. С. 17.
7. Віра Ке Примхи моди. Модні дрібнички. *Наше життя. Our Life (Союз українок Америки)*. Червень, 1958. С. 16.
8. Віра Ке. Нескінченна симфонія на тему моди. *Жіночий світ. Women's Word (Союз українок Канади ім. Ольги Басараб)*. Листопад-грудень, 1969. Ч. 11–12. С. 9.
9. Воробкало Д. «Нова Хата», або журнал для інтелегентного жіноцтва. URL: <https://photo-lviv.in.ua/nova-hata-abo-zhurnal-dlya-inteligen-nogo-zhinocztva/> (дата звернення 18.08.2023).
10. Дутка Р. Народознавча тематика на сторінках часопису «Нова Хата» 1925–1927. *Народознавчі зошити*. 2011. № 5. С. 884–903.
11. Косів В. Українська ідентичність в графічному дизайні 1945–1990 рр. К., 2019.
12. Кушнір С. Із вишиваних вечерниць 78 Відділу СУА у Вашингтоні. *Наше життя. Our Life (Союз українок Америки)*. Лютий, 1967. С. 37.
13. Левенець-Когуська Н. Дорогами сорокаріччя (1926–1966). *Союз українок Канади*. Гамільтон-Торонто-Вінніпег, 1967.
14. Левенець-Когуська Н. Півстоліття на громадській ниві. *Нарис історії Союзу Українок Канади (1926–1976)*. U.W.A.C. Едмонтон-Вінніпег, 1986.
15. Ліга українських католицьких жінок Едмонтонської Єпархії: Початки і діяльність. Ред. І. Павликовська. Едмонтон: Заходами і коштами Єпархіальної управи ЛУКЖ, 1967. 234 с.
16. Луцька О. Євгенія Тріска. Показ жіночого одягу у Львові. *Наше життя. Our Life (Союз українок Америки)*. Листопад, 1994. С. 27.
17. Показ народнього мистецтва в Едмонтоні. *Наше життя. Our Life (Союз українок Америки)*. Грудень, 1955. С. 12.
18. Членський чай відділу при кафедрі Св. Івана. *Промінь*, Рік XI. Червень – June, 1970. С. 22–24.
19. Стечишин С. Мистецькі скарби українських вишивок. Союз українок Канади. 1947.
20. Стельмащук Г. Лідія Бурачинська. Штрих до творчого портрета. *Наше життя. Our Life (Союз українок Америки)*. New York, 1999. № 3. С. 5.
21. Стельмащук Г. Лідія Бурачинська – мистецтвознавець і етнограф. *Читання пам'яті Святослава Гординського: збір. наук. праць*. Львівська академія мистецтв. Кафедра історії і теорії мистецтва. Львів, 1999. Вип. 2/3. С. 238–244.
22. Тріска Є. Мода шукає. *Наше життя. Our Life (Союз українок Америки)*. Грудень, 1964. С. 17.
23. Федак О. Єпархіальний музей ЛУКЖ в Едмонтоні. *Для Бога, Церкви й народу. Ліга українських католицьких жінок Едмонтонської Єпархії в 1944–1964 рр. Початки і діяльність*. Едмонтон, 1964. С. 78–87.
24. Фестиваль у Дафні. *Жіночий світ. Women's Word (Союз українок Канади ім. Ольги Басараб)*. Лютий, 1968. С. 17.
25. Цегельська С. (Лада). Із вишиваних вечерниць. *Наше життя. Our Life (Союз українок Америки)*. Листопад, 1961.
26. Членський чай відділу при кафедрі Св. Івана. *Промінь*, Рік XI. Червень – June, 1970. С. 22–24.
27. Kostash William (writer and English Editor), Vasyi Niniowsky (Ukrainian editor). *Ukrainian Women's Association of Canada. St. John's Cathedral Branch. Edmonton, Alberta, 1979. С. 120.*
28. Frances Swyripa. *Wedded to the Cause. Ukrainian-Canadian Women and ethnic Identity (1891–1991)*. University of Toronto press, Toronto-Buffalo-London, 1991.

References:

- Astaptseva, Kh. (2016). Rerezentatsiia mody na shpaltakh zhinochykh chasopysiv Lvova (kinets XIX – persha tretyna XX st.) [Representation of fashion in the columns of Lviv women's magazines (late XIX – first third of XX century)]. *Naukovi zapysky*, Vol. 2, N. 53, P. 380–395 [Journal article (Paginated)]. URL: <http://eprints.rclis.org/33713/1/Astaptseva.pdf> [in Ukrainian].
- Bilovus, L. (2019). Ukrainkomovna periodyka ukrainkoi diaspory SSHA u zberezheni natsionalnoi identychnosti (1991–2017) [Ukrainian-language press of the Ukrainian diaspora in the USA in the preservation of National identity (1991–2017)]. Ternopil [in Ukrainian].

3. Bubniuk, S. (1984). «Zhinochy svit» – zhurnal OUK. *Na sluzhbi ridnoho narodu. Yuvileinyi zbirnyk OUK im. Olhy Basarab u 50-richchia vid dnia zasnovannia. (156–1980)* ["Women's world" – the journal of the Ukrainian Women's Organization of Canada. *At the service of the native people. Jubilee collection of the Ukrainian Women's Organization of Canada, named after Olga Basarab on the 50th anniversary of its founding*]. Part 2. Toronto, P. 86–91 [in Ukrainian].
4. Burachynska, L. (1958). Vyshyvani vechermytsi [Embroidered dancing party]. *Nashe zhyttia. Our Life. Ukrainian National Women's League of America*. September 1958. P. 13 [in Ukrainian].
5. Vyshyvka (1965). [Embroidery]. *Nashe zhyttia. Our Life. Ukrainian National Women's League of America*. January, P. 17 [in Ukrainian].
6. Vyshyvani sukni (1969). [Embroidered dresses]. *Nashe zhyttia. Our Life. Ukrainian National Women's League of America*. March, P. 17 [in Ukrainian].
7. Ke, Vira (1958). Prymkhy mody. Modni dribnychky [Fads of fashion. Fashionable trinkets]. *Nashe zhyttia. Our Life. Ukrainian National Women's League of America*. June, P. 16 [in Ukrainian].
8. Ke, Vira (1969). Neskinchenna symfoniia na temu mody [An endless symphony on the theme of fashion]. *Zhinochy svit. Womens Word. Ukrainian Women's Organization of Canada*. November-December, Part 11–12, P. 9 [in Ukrainian].
9. Vorobkalo, D. «Nova Khata», abo zhurnal dlia inteligentnoho zhinotstva ["Nova Khata", or a magazine for intelligent women]. URL: <https://photo-lviv.in.ua/nova-hata-abo-zhurnal-dlya-inteligentnogo-zhinocztva/> (Last accessed:18.08.2023) [in Ukrainian].
10. Dutka, R. (2011). Narodoznavcha tematyka na storinkakh chasopysu «Nova Khata» 1925–1927 [Ethnological topics on the pages of the magazine "Nova Khata" 1925–1927]. *Narodoznavchi zoshyty*, №5, P. 884–903 [in Ukrainian].
11. Kosiv, V. (2019). Ukrainska identychnist v hrafichnomu dyzaini 1945–1990 rokiv [Ukrainian Identity in Graphic design (1945–1989)]. Kyiv: Rodovid. 480 p. [in Ukrainian].
12. Kushnir, S. (1967). Iz vyshyvanykh vechermyts 78 Viddilu SUA u Vashingtoni [From embroidered Dancing party of UNWLA Branch 78 in Washington]. *Nashe zhyttia. Our Life. Ukrainian National Women's League of America*. February, P. 37 [in Ukrainian].
13. Levenets-Kohuska, N. (1967). Dorohamy sorokarichchia (1926–1966) [Fortieth Anniversary (1926–1966)]. *Soiuz ukrainok Kanady [Ukrainian Women's Organization of Canada]*. Hamilton-Toronto-Winnipeg [in Ukrainian].
14. Levenets-Kohuska, N. (1986). Pivstolittia na hromadskii nyvi. *Narys istorii Soiuzu Ukrainok Kanady (1926–1976)* [Half a century on the public field. *An outline of the history of the Ukrainian Women's Organization of Canada (1926–1976)*]. U.W.A.C. Edmonton-Winnipeg [in Ukrainian].
15. Liha ukrainskykh katolytskykh zhinok Edmontonskoï Yeparkhii: Pochatky i diialnist. Red. I. Pavlykovska (1967) [Ukrainian Catholic Women's League, Edmonton Diocese: Beginnings and activities. Ed. I. Pavlykovska. Edmonton, 234 p. [in Ukrainian].
16. Lutska, O. (1994). Yevheniia Triska. Pokaz zhinochoho odiahu u Lvovi [Women's clothing show in Lviv]. *Nashe zhyttia. Our Life. Ukrainian National Women's League of America*. November, P. 27 [in Ukrainian].
17. Pokaz narodnoho mystetstva v Edmontoni. [Edmonton Folk Art Show] (1955). *Nashe zhyttia. Our Life. Ukrainian National Women's League of America*. December, P. 12 [in Ukrainian].
18. Chlenskyi chai viddilu pry katedri Sv. Ivana [Members' tea of the Department at St. John's Cathedral] (1970). *Promin*, Rik XI. June, P. 22–24 [in Ukrainian].
19. Stechyshyn, S. (1947). Mystetski ckarby ukrainskykh vyshyvok. *Soiuz ukrainok Kanady* [Artistic treasures of Ukrainian embroidery]. *Ukrainian Women's Association of Canada* [in Ukrainian].
20. Stelmashchuk, H. (1999). Lidiia Burachynska. Shtrykh do tvorchoho portreta [Lidia Burachynska. A touch to a portrait]. *Nashe zhyttia. Our Life. Ukrainian National Women's League of America*, № 3, P. 5 [in Ukrainian].
21. Stelmashchuk, H. (1999). Lidiia Burachynska – mystetstvoznavec i etnohraf [Lidia Burachynska – Art Historian, ethnographer]. *Chytannia pamiati Sviatoslava Hordynskoho*. Lviv, Vol. 2/3, P. 238–244 [in Ukrainian].
22. Triska, Ye. (1964). Moda shukaie [Fashion is looking for]. *Nashe zhyttia. Our Life. Ukrainian National Women's League of America*. December, P. 17 [in Ukrainian].
23. Fedak, O. (1964). Yeparhialnyi muzei LUKZh v Edmontoni. *Dlia Boha, Tserkvy i narodu. Liha ukrainskykh katolytskykh zhinok Edmontonskoï*

Yeparkhii v 1944–1964 rr. Pochatky i diialnist [Ukrainian Catholic Women's League of Canada, Diocesan Museum, Edmonton branch. *For God, the Church, and the people. Ukrainian Catholic Women's League of Canada. Edmontonian Diocese in 1944–1964. Beginnings and activities*]. P. 78–87 [in Ukrainian].

24. Festyval u Dafni. (1968) [Festival in Dafna]. *Zhinochyi svit. Womens Word. Ukrainian Women's Organization of Canada*. February, P. 17 [in Ukrainian].

25. Tsehelska, S. (Lada) (1961). Iz vyshyvanykh vechernyts [From the embroidered dancing parties]. *Nashe zhyttia. Our Life. Ukrainian National Women's League of America*. November, P. 17 [in Ukrainian].

26. Chlenskyi chai viddilu pry katedri Sv. Ivana. (1970) [The branch members' tea at St. Jhon's Cathedral]. *Promin*, Year XI, June, P. 22–24 [in Ukrainian].

27. Kostash, William (writer and English Editor, Vasyl Niniowsky (Ukrainian editor). *Ukrainian Women's Association of Canada. St. John's Cathedral Branch. Edmonton, Alberta, 1979. 120 p.* [in English].

28. Swyripa, Frances. *Wedded to the Cause. Ukrainian-Canadian Women and ethnic Identity (1891-1991)*. University of Toronto press, Toronto-Buffalo-London, 1991 [in English].

TSYMBALA L.

Lviv National Academy of Arts, Lviv, Ukraine

FASHION IN UKRAINIAN WOMEN'S PRESS OF NORTH AMERICA IN THE 50'S – 60'S: THE PHENOMENON OF "EMBROIDERY PARTIES"

Purpose of the scientific research is related to the features of fashion trends and the translation of ethnic traditions in the publications of leading women's magazines in North America during the 50s and 60s., correlation of diaspora women's fashion with the ethno-fashion in Soviet Ukraine and world fashion trends especially.

Methodology of the research has been based on the historical, analytical methods. The method of retrospective description and comparative analysis is use in case to identify the peculiarities of the phenomenon of "embroidery parties" within the women's culture of the Ukrainian diaspora in North America and precisely due to its distribution through women's magazines.

Results of the study trace the chronology of popularization of the phenomenon of "embroidery parties" in the Ukrainian communities of North America in the 50s and 60s., the evolution of ethnic fashion and the style of women's clothing ensembles, published in the women's press, the causes and consequences of the phenomenon in the Ukrainian diaspora's fashion and its identification in the local and all-Ukrainian context. Women's magazines, which began their activities in women's political and social centers of North America in the post-war period ("Women's World", "Woman in the World", "Our Life", "Promin"), in addition to continuing the "nurturing traditions of Ukrainian culture", became an important platform for the spread of new fashion trends and popularization of Ukrainian ethno-fashion, contributed to the the phenomenon of "embroidery parties " (fashion shows) within the Ukrainian women's organizations.

Scientific novelty. For the first time, the study reveals the embroidery parties, popularized in the women's magazines of North America in the 50–60-s as a phenomenon, unique to North American culture, but creative to all Ukrainian Ethnic Fashion discourse.

Practical significance of research lies in the possibilities of using the results in the comprehensive vision of Ukrainian ethnic fashion of the post-war period both in the diaspora and in Soviet Ukraine, the continuity of broadcasts of traditional Ukrainian Art in modern Ukrainian design.

Keywords: Ukrainian fashion; ethnic fashion; traditional embroidery; fashion shows; women's magazines of North America; embroidery parties.

ІНФОРМАЦІЯ
ПРО АВТОРІВ:

Цимбала Лада Іванівна, канд. мист., доцентка кафедри Історії і теорії мистецтва, Львівська національна академія мистецтв, ORCID 0000-0002-2709-0283, **e-mail:** ladacymbala@lnam.edu.ua

Цитування за ДСТУ: Цимбала Л. І. *Мода в українських жіночих часописах Північної Америки 50-х – 60-х років ХХ ст.: феномен «Вишиваних вечерниць»*. *Art and design*. №3(23). С. 177–190.

<https://doi.org/10.30857/2617-0272.2023.3.15>

Citation APA: Цимбала, Л. І. (2023). *Мода в українських жіночих часописах Північної Америки 50-х – 60-х років ХХ ст.: феномен «Вишиваних вечерниць»*. *Art and design*. 3(23). 177–190.